

DELEGATIONEN
MOT SEGREGATION

Segregationsanalyser i kommuner – vad, hur och varför?

Samlade lärdomar om nytta och tillvägagångssätt

DELEGATIONEN
MOT SEGREGATION

DELEGATIONEN MOT SEGREGATION 2022
DIARIENUMMER: DELMOS 2022/128
FOTOGRAF: RASMUS PANAGIOTIS COLUMBUS
ILLUSTRATIONER: KARI MODÉN
FORMGIVNING: DELMOS KOMMUNIKATION

Segregationsanalyser i kommuner – vad, hur och varför?

Samlade lärdomar om nytta och tillvägagångssätt

Att utgå från en egen segregationsanalys i arbetet mot segregation är en avgörande framgångsfaktor, menar många som arbetat med frågorna på kommunal nivå. Genom att ta fram fakta om de lokala socioekonomiska förutsättningarna och analysera dem kan man skapa samsyn hos olika aktörer och planera mer träffsäkra insatser. Här presenteras erfarenheter från olika kommuner som har tagit fram egna segregationsanalyser.

Eftersom alla kommuner och bostadsområden är unika, även om många utmaningar och problem kan vara desamma, är det viktigt att utgå från den kunskap om platsen som finns tillgänglig. Då kan man också skapa en gemensam bild av vad som gäller just i det lokala sammanhanget genom att göra en egen segregationsanalys. En annan fördel med att ta fram en sådan analys är att man får ett gemensamt språkbruk om hur segregationen yttrar sig och vad den innebär. Då blir också en djupare förståelse om problematiken möjlig, och det har visat sig ha många positiva följder i kommunernas fortsatta arbete mot segregation.

De flesta av Sveriges kommuner berörs av den ökande segregationen. Majoriteten av kommunerna är mer segregerade idag än 1990, och antalet bostadsområden med socioekonomiska utmaningar ökar. Det gäller över hela landet och i både större och mindre kommuner ([Platsens betydelse](#), Årsrapport 2022 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling i Sverige, Delegationen mot segregation (Delmos), 2022). Delmos har haft i uppdrag att främja samverkan kring frågorna och ta fram kunskap och verktyg som är användbara i planering och uppföljning av insatser mot segregation. I det öppna webbaserade statistikverktyget [Segregationsbarometern](#) som lanserades 2021 kan alla som vill ta fram fakta om lokala förutsättningar och utifrån det göra en egen segregationsanalys.

Men vad är en segregationsanalys? Varför bör man göra den? Vilken nytta kan man ha av den och hur går man till väga?

Att ta del av andras lärdomar är ofta en bra början. Erfarenheterna av att göra segregationsanalyser på kommunal nivå som beskrivs här kommer från intervjuer med kommunanställda, projektledare, konsulter och forskare. I maj 2022 hade ungefär 70 kommuner gjort någon form av segregationsanalys med ekonomiskt stöd från Delmos. Här finns alltså mycket att hämta för kommuner som ännu inte har tagit fram egna analyser likaväl som för de som vill utveckla sitt arbete.

Efter korta inledande avsnitt om vad en segregationsanalys är och varför man bör göra en egen segregationsanalys sammanfattas de intervjuade kommunernas 15 bästa tips och råd till andra och varandra. Därefter möter vi röster från olika kommuner som ger sin bild av nyttan av segregationsanalyser och beskriver hur man kan gå till väga. Ofta med konkreta exempel.

Vad är en segregationsanalys?

Det finns ingen etablerad definition av vad en segregationsanalys är. Men utifrån samlade erfarenheter från många kommuners arbete de senaste åren finns ett antal gemensamma utgångspunkter.

- En segregationsanalys innehåller information om hur kommunens invånare lever separerade från varandra utifrån socioekonomiska faktorer.
- Analysen kan bestå av olika delar eftersom innehållet speglar den aktuella kommunens fokusområden och metodval.
- Analyserna bygger på statistik som visar likheter och skillnader i uppväxt- och livsvillkor mellan olika områden inom en viss kommun.
- Ibland innehåller underlagen till analyserna även data som samlats in via kvalitativa metoder; ofta intervjuer eller medborgardialog.
- Det är vanligt med illustrationer i form av olika diagram och kartbilder.
- Det brukar finnas med ett avsnitt som beskriver och resonerar om förutsättningarna i kommunen.
- Ofta innehåller segregationsanalysen även ett stycke med slutsatser och rekommendationer inför framtiden.

ANALYSER MED SEGREGATIONSBAROMETERNS STATISTIKVERKTYG

De segregationsanalyser som gjordes före hösten 2021 byggde på statistik som enskilda kommuner beställde från SCB och bearbetade från grunden. I oktober 2021 lanserade Delmos statistikverktyget Segregationsbarometern som har förenklat datainhämtningen betydligt. Med hjälp av den kan alla kommuner skapa sig en bild av sina socioekonomiska förutsättningar och hur segregationen ser ut lokalt. En annan fördel är att det är enkelt att plocka fram statistik som synliggör skillnader mellan olika kommundelar utifrån ett 20-tal olika indikatorer. Segregationsbarometern innehåller stora datamängder och underlagen kan tas ut i fyra olika format (tabell, linjediagram, karta och excel-fil), så segregationsanalysernas utseende och innehåll varierar.

Läs mer i Segregationsbarometerns användarhandbok

[Så mäter och följer du segregation.](#)

Varför bör man göra en segregationsanalys?

Tidigare erfarenheter visar hur viktigt det är att arbeta kunskapsbaserat för att bryta segregationen. En segregationsanalys kan bidra till att identifiera behov av utveckling av, och effektivisera, insatserna för att minska och motverka segregation. Genom att mäta, följa upp och analysera den socioekonomiska segregationen och dess utveckling inom olika samhällsområden och på olika geografiska nivåer inom en kommun eller region kan aktörerna få en gemensam bild av läget. Det här förberedande arbetet är viktigt eftersom samarbetet mellan olika aktörer och inom kommunen stärks om det finns en gemensam verklighetsbeskrivning. Med en sådan finns det goda förutsättningar att diskutera hur arbetet för att minska och motverka segregation bör bedrivas. En analys som baseras på kunskap och statistik kan alltså både leda till beslut om mer träffsäkra och verkningsfulla insatser mot segregation och främja samarbete.

Kommunernas 15 bästa tips

Övergripande råd

- Låt arbetet ta tid. Arbetet med en segregationsanalys rymmer flera steg och varje steg kräver en egen process. Det handlar om att förankra, etablera styr- och arbetsgrupp, definiera och förstå uppgiften, ta fram underlag, analysera, föra ut och kommunicera resultatet och implementera i det strategiska arbetet.
- Lär av andra kommuner. Ta stöd av andra kommuner som har gjort eller gör en egen segregationsanalys. Läs och inspireras av tidigare analyser.
- Våga undersöka aspekter som känns självklara. Ibland är det inte som man tror. Verkligheten är många gånger mer komplex.
- Skapa förutsättningar för ett fortlöpande arbete. Gör en plan för att följa upp utvecklingen av kommunens socioekonomiska förutsättningar med jämna mellanrum. Segregationsbarometern har förenklat uppföljningsarbetet betydligt eftersom verktyget tillhandahåller uppdaterad statistik för indikatorerna över tid.
- Samarbeta gärna med en högskola i kommunens närhet. Samverkan ger tyngd till och fler perspektiv på arbetet för alla involverade parter.

Förankra

- För att få ut mesta möjliga effekt av arbetet måste arbetet förankras på flera olika arenor. Börja med att fråga er hur segregationsanalysen ska användas. För en intern diskussion om vilka som behöver vara involverade under arbetets gång och i vilka strategiska sammanhang som analysen ska tas upp.
- Förankra arbetet i politiken. Analysera och beskriv de sammanhang där analysen kan ha bäring. Försök att få ett formellt uppdrag att ta fram en handlingsplan utifrån analysen eller att integrera dess resultat i befintliga styrdokument.
- Se till att de berörda förvaltningarna är delaktiga i arbetet. Det ger förutsättningar för en sektorsövergripande analys av resultatet där olika kompetenser i kommunen bidrar till en mer komplett bild av situationen.

- Skapa en bred förankring hos medarbetare i flera delar av organisationen genom att förklara hur arbetet har betydelse för dem så de blir delaktiga i arbetet. Det skapar förutsättningar för intern samverkan som kan förbättra effekten i de insatser som görs.
- Skapa även en bred förankring och delaktighet i arbetet utanför organisationen. Med en bred förankring kan verksamheten belysas med nya perspektiv. Externa aktörer som ideella organisationer kan också bidra med kunskaper och tillföra arbetet röster som annars inte kommer fram.
- Då arbetet påbörjats kan arbetsgruppen skapa en snabb men intresseväckande nulägesbild från Segregationsbarometern med hjälp av de vanligaste måtten (till exempel områdestyper och ojämlikhetsindex) och presentera det för medverkande aktörer. En sådan presentation bidrar till ett brett medägarskap och skapar en gemensam bild och terminologi att utgå från.
- Planera för evenemang såsom konferenser eller workshops där resultaten diskuteras. Be chefer och politiker att kommentera resultaten och det fortsatta arbetet.

Bearbeta och presentera data

- Visualisera och förklara statistiken på ett enkelt sätt. Om materialet blir lättillgängligt även för de som inte jobbar med frågorna till vardags blir produkten mer slagkraftig. Tänk på att det ska underlätta för dialog.
- Använd gärna ett analysprogram till stöd. Med hjälp av ett sådant kan man se samband som ger en bra bild av de socioekonomiska förutsättningarna i kommunen. Det är tidskrävande att analysera samband mellan olika delar i datamaterialet manuellt.
- Samla in och bearbeta data på det sätt som passar er kommun. Det finns inga rätt eller fel, de intervjuade kommunerna gör på olika sätt. De flesta tycker att det är bra att börja med en snabb översiktlig bild utifrån statistiken innan de går vidare med en fördjupning. Därefter kan kvalitativ och kvantitativ datainsamling pågå parallellt eller så kan kommunen arbeta med en metod i taget.

Hur kommunerna ser på nyttan av en segregationsanalys

De kommuner som har genomfört segregationsanalyser har många olika svar på frågan om värdet som det skapar. Några är mer återkommande.

De handlar till exempel om

- att arbetet resulterat i ett omfattande kunskapsunderlag som har varit till nytta inom olika samhällsområden,
- att arbetet har bidragit till en ökad förståelse för vad segregation är, hur den tar sig uttryck och hur segregationen har utvecklats över tid,
- att arbetet har lett till en ökad förståelse för vad som behöver göras och av vem, och
- att segregationsanalysen har varit användbar för många olika aktörer som utgångspunkt både i *planering och uppföljning av verksamhet* och i *utveckling av verksamheter och styrdokument*.

Fler förstår segregation som begrepp

Arbete med segregationsanalyser har visat sig hjälpa kommuners medarbetare att nå en samsyn om vad segregation betyder. Flera kommuner beskriver att arbetet bidragit till en gemensam terminologi och en förståelse för begreppet som de kunnat samlas kring. Sigtuna kommun berättar att det inledningsvis var många som såg segregation som en motsats till integration av nyanlända. I Helsingborgs stad fanns det också olika bilder av vad segregation innebar och segregationsanalysen blev här ett stöd att samlas kring begreppet, och en grund till samverkan i staden. Även i Trollhättan blev segregationsanalysen startskottet för en förnyelse rörande hur medarbetare inom kommunen pratar om segregation. Den mer medvetna förståelsen för begreppet kan också bero på att det fanns resultat i rapporten som var svåra att värja sig från.

Det blev en stor kunskapshöjning och perspektivvändning. Skiftet från att fokusera på områden med socioekonomiska utmaningar till områden med goda förutsättningar och från perspektivet minoritetsbefolkning till majoritetsbefolkning och kopplingen till segregationens orsaker var jättevärdefullt.

Utvecklingsledare i Trollhättan om förflyttningen

Nya sätt att prata om hela kommunens situation

För flera kommuner har det varit av stor betydelse att få ett samlat faktaunderlag om hur den socioekonomiska segregationen ser ut i dag och hur den har utvecklats över tid. Det är viktigt att se på likheter och skillnader inom hela kommunen, inte bara på ett specifikt område. Det ökar förståelsen för vilka bakomliggande orsaker som kan behöva åtgärdas för att minska eller motverka segregation. Sigtuna kommun framhåller att underlagen har bidragit till att de har fått förutsättningar att prata om nuläget utifrån fakta och statistik. Om någon har velat lyfta fram ett av områdena har kommunen kunnat peka på vikten av att belysa flera.

Flera kommuner beskriver att det har varit värdefullt att ta del av data som kan visa skillnader i uppväxt- och levnadsvillkor. När underlagen som presenterats har varit faktabaserade har det upplevts som enkelt för kommunerna att relatera till materialet. Kommuner har fått en samlad bild av statistiken men också kunnat bryta ner den på olika bakgrundsvariabler för att fördjupa sig i skillnader mellan kön, åldersgrupper och födelseländer. Genom att bearbeta det statistiska materialet på lägre geografiska nivåer – det vill säga genom användning av regionala eller demografiska statistikområden – kan segregationsanalysen avslöja skillnader som döljs när statistiken presenteras på kommunnivå.

I stället för att få en övergripande smetande statistik kunde vi gå ned hela vägen till stadsdelsnivå och kunde då belysa på ett helt annat sätt. Gick inte att värja sig, det sa mycket mer än när det ligger på högre statistiknivå.

Medarbetare vid Högskolan Väst

För de tre kommunerna Herrljunga, Essunga och Vårgårda, som har gjort en segregationsanalys tillsammans, har arbetet resulterat i en fördjupad nulägesbild av segregationen över kommungränserna. Kommunerna har också fått en gemensam förståelse för likheter mellan kommunerna gällande skillnader i uppväxt- och levnadsvillkor och därigenom kunnat identifiera gemensamma utmaningar.

Nya konstellationer ger nya perspektiv

Det har inte bara varit de statistiska underlagen som har gett kommunerna en ny kunskap och en ökad förståelse för vilka insatser som kan behöva sättas in för att minska eller motverka segregation. Kommunerna lyfter också fram värdet av att fånga in nya perspektiv på verksamheten från invånare, kommunens medarbetare och forskare. Hur kommunerna väljer att utforma processen att ta fram en segregationsanalys är därför betydelsefull. Intervjuerna visar att den kan göras på olika sätt, med olika grad av förankring i och utanför kommunen. Kommuner vars upplägg har involverat flera aktörer har fått en ökad kunskap och förståelse för invånares och lokala aktörers behov och möjligheter.

Segregationsanalyser har också använts av kommuner för att skapa en ökad insyn i vad de och andra aktörer inom kommunen gör idag för att minska och motverka segregationen. Vissa segregationsanalyser har lett till en sektorsövergripande bild av de befintliga verksamheterna som kommunen har och som påverkar området. Ett sådant exempel är hämtat från Trollhättan där det fanns en stor förbättringspotential kopplat till samverkan för att få ut en större effekt av arbetet. Kommunen gjorde en inventering av vad olika aktörer och funktioner vet om segregation och hur man jobbar med segregation och dess orsaker. Det visade sig att synen på segregation skiljde sig mycket åt och

att kunskapen om de socioekonomiska förutsättningarna i kommunen var ojämn. Det gjordes också många insatser av olika förvaltningar som andra delar av kommunen inte kände till.

Segregation är en fråga som berör de flesta och kommunerna bekräftar att många vill bidra till att motverka den. Arbetet har inneburit att nya konstellationer av personer med olika kompetens har mötts och att nya kontakter etablerats. Möten har synliggjort behov av att vidareutveckla mer långsiktiga och strukturerade former för sektorsövergripande samarbete. Det handlar då inte om att etablera en ny projektsamverkan utan hitta en beständig samverkansplattform. I Helsingborg har kommunen till exempel sett ett behov att stärka samverkan både internt och externt för att lyckas bättre med kärnuppdraget.

Det handlar inte om att skapa nya insatser utan se över vad vi ska fokusera på, vilka övergripande mål vi behöver ha och var vi behöver skapa samverkan. Det är ett sätt att jobba hållbart med segregationsfrågan i staden.

Medarbetare i Helsingborgs stad om vikten av långsiktig samverkan

Att gå från kunskap till strukturell förändring

Kommunerna ser att arbetet med en segregationsanalys har resulterat i en kunskapsbas att arbeta vidare utifrån. Flera av kommunerna som har genomfört segregationsanalyser visar exempel på hur analyserna i ett senare skede har bidragit till strukturella förändringar. Ett exempel på det är att segregationsanalysen och de efterföljande prioriteringarna inom kommunen ledde till att Helsingborgs stad etablerade en styrgrupp med förvaltnings- och bolagschefer och en central arbetsgrupp för uppdraget. Det är en tydlig strukturell förändring som inte är avgränsad i tid. Även i Trollhättan har kommunen med stöd av sin segregationsanalys genomfört strukturella förändringar, som en omorganisation för att bättre kunna arbeta långsiktigt mot

segregation. En av framgångsfaktorerna som har identifierats av projektledaren för arbetet i Trollhättan är vikten av att arbeta envist och kunskapsbaserat med kunskapsbilder som är förankrade i forskning. Det har krävts flera år av arbete för att komma till den punkt där de är idag. Men nu ser de att positionerna har flyttats fram och att kommunen tar sig an kunskapen på ett nytt sätt tack vare den djupare förståelsen för segregation.

En färdplan skulle beslutas i kommunstyrelsen och alla partier röstade ja. Har jag aldrig varit med om förut sedan jag började på den här tjänsten för fem år sedan. Så något har hänt med kunskapen om hur det hänger ihop. Alla prioriteringsområden har koppling till segregation och dess negativa effekter. Något har man tagit med sig sedan 2018, i kombination med andra processer. Jag tror absolut att allt det här som vi har gjort har spelat en viktig roll för det här beslutet där alla partier har en samsyn, det är vi inte vana vid.

Projektledare i Trollhättan beskriver förändringen i kommunen

Underlag för kommunens strategiska arbete

Segregation är ett komplext område, och ett arbete med en segregationsanalys kan resultera i ett omfattande material och bli till kunskapskälla för många olika aktörer. Samtliga kommuner som har tagit fram segregationsanalyser har använt underlaget som kunskapskälla i det ordinarie arbetet och avser att fortsätta använda det för framtida strategiska beslut. Det finns också exempel på att segregationsanalyser har använts vid motionsskrivande och blivit underlag för en vidare debatt, rörande exempelvis fattigdomsproblematik och skolsegregation.

I Storfors kommun har segregationsanalysen blivit ett viktigt underlag för kommunens strategiska arbete. Det har nyttjats som underlag för tjänsteutlåtanden till politiken, och det finns politiska beslut på att materialet kan användas i alla enheters strategiska arbete. Segregationsanalysen används också för kommunens fortsatta målarbete om vad som ska prioriteras inom de närmaste tre åren utifrån Vision 2030 och kommunfullmäktiges mål. Kommunen har också använt materialet som underlag till utredningar om effektivare vuxenutbildning, inflyttningsspår, unga som varken arbetar eller studerar och problematisk skolfrånvaro samt till andra utbildningsspår.

De tre kommunerna Herrljunga, Essunga och Vårgårda som har arbetat tillsammans med en segregationsanalys ser nyttan av att kunna använda underlaget till riktlinjer för bostadsförsörjning och fördjupade översiktsplaner. För kommunerna har det varit en nytta i sig att ha ett gemensamt material att utgå ifrån när kommunerna ska prata ihop sig i frågan. De har inte tidigare haft något tydligt samarbete kring den fysiska planeringen. Men nu när kommunerna träffats och fört gemensamma diskussioner har de lagt en bra grund för fortsatta samarbeten.

Att arbeta utifrån en plan eller implementera i ordinarie verksamhet

En intressant fråga i arbetet som rör komplexa samhällsutmaningar är vilka styrdokument som kommunen väljer att anta som stöd för arbetet. Är det mest effektivt att skapa en egen handlingsplan för området segregation eller har man större nytta av att integrera perspektivet i andra planer och strategier? I Karlstads kommun ser projektledaren möjligheter att använda materialet som utgångspunkt för en gemensam handlingsplan mot segregation. Liknande planer övervägs bland annat i Vilhelmina och Hudiksvall.

I Helsingborg har man inte valt att arbeta fram en specifik handlingsplan för segregation utan beslutat att integrera frågorna i det ordinarie arbetet. Det har varit ett medvetet val att "skruva i" pågående processer hellre än att skapa nya spår. Deras segregationsanalys har använts som underlag till *livskvalitetsprogrammet* som är Helsingborgs styrdokumentet för hållbar utveckling, och till en plan för lika möjligheter som syftar till att öka jämlikhet, förebygga diskriminering och säkra de mänskliga rättigheterna. Segregationsanalysen har även bidragit till kommunens arbete med integration. Integration är en av fyra politiska inriktningar som samtliga förvaltningar ska prioritera i sina kärnuppdrag där kommunen har sett behov av att stärka samverkan för att nå bättre resultat.

Hur går man till väga?

En kommun som vill göra en segregationsanalys behöver ta ställning till en rad olika grundläggande frågor som rör hur arbetet ska organiseras, vilken inriktning analysen ska ha och hur den ska användas i kommunens strategiska utvecklingsarbete. Det här avsnittet beskriver hur olika kommuner har tagit sig an arbetet.

En segregationsanalys kan starta på olika sätt

Bland de kommuner som har intervjuats har upptakten till att genomföra en segregationsanalys varit olika. I Karlstads kommun var upprinnelsen en dialog inom arbetsmarknads- och socialförvaltningen, gymnasie- och vuxenutbildningsförvaltningen samt Folkbildarna i Värmland om att tidigare samarbete gett positiva resultat. Men det saknades en gemensam systematik i arbetet mot segregation. I Storfors kommun signalerade skolan att barnfetma var ett ökande problem och att kommunen betecknades som "idrottssvag". Arbetet hade alltså en mycket avgränsad utgångspunkt inledningsvis. Men det breddades successivt när kommunen insåg vilken potential som fanns för att utveckla arbetet i flera av kommunens verksamhetsdelar.

Något som kommunerna har gemensamt är att de inte har påbörjat arbetet med segregationsanalys utifrån en politisk process. I flera fall beskriver projektledarna att politiken visserligen har fattat beslut om att analysen ska göras. Men analysen har inte varit ett resultat av ett politiskt initiativ. Små kommuner har, trots liknande storlek, arbetat på helt olika sätt i relation till att involvera kommunens politiker. I en kommun har politikerna uppdaterats löpande och bjudits in under resans gång, medan en annan kommun har inväntat den rapport som en upphandlad konsult har tagit fram. Där presenteras resultatet för politikerna först när allt är klart.

Att komma i gång – vikten av flera runt bordet

Arbetet börjar i de flesta fall med en sökande fas då initiativtagarna bjuder in olika aktörer till samtal. Syftet har varit att identifiera behov och inventera kunskapsnivåer och få en bild av vilken verksamhet som bedrivs inom området. I denna fas har man ofta haft förberedande möten och dialog med ett flertal aktörer. Främst inom olika förvaltningar i kommunen men också med externa aktörer inom civilsamhälle, forskning och bostadsbolag.

Att skapa en struktur för hur arbetet ska organiseras är en annan viktig del för att komma i gång med arbetet. En vanlig ordning är att kommunen bildar en projektgrupp och en styrgrupp. Det är en fördel om projektgruppen består av personer med kompetens inom statistik, projektledning, analys och gärna även kvalitativa metoder. Styrgruppen utgörs ofta av projektledaren och chefer från medverkande förvaltningar, och ibland ingår även viktiga externa samarbetsparter.

Flera kommuner framhåller vikten av att ha med så många perspektiv som möjligt i arbetet. Detta för att kunna belysa orsakerna bakom segregation och identifiera relevanta orsakssamband. I några fall har man haft dialog med fler förvaltningar än de som slutligen väljer att delta aktivt i arbetet genom medverkan i någon av arbetsgrupperna. Vissa projektgrupper har försökt att kompensera för perspektiv som saknats i styrgruppen genom att genomföra kompletterande intervjuer.

Ta hjälp av tidigare arbete och hitta rätt fokus

När kommunens arbetsgrupper har bildats är det viktigt för projektgruppen att det finns tid för inläsning. Den konsult som anlätades i Storfors tyckte att det var värdefullt att läsa Delmos årsrapport om segregationens utveckling för att få grepp om innebörden av segregation ([Segregation i Sverige](#), Årsrapport 2021 om den socioekonomiska boendesegregationens utveckling, Delegationen mot segregation, 2021). Genom att läsa andra kommuners segregationsanalyser blev det också lättare att få en bild av vilken typ av arbetsinsats som skulle utföras. Segregationsbarometerns användarhandbok var också ett bra stöd för att förstå hur man kan ta sig an frågorna ([Så mäter och följer du segregation](#), Användarhandbok för Segregationsbarometern, Delegationen mot segregation, 2021). Även Karlstads kommun lyfte fram vikten av handboken. I relation till kommunens frågeställningar var det också viktiga komplement att ta del av forskning och läsa relevanta rapporter och utredningar om frågorna.

I Karlstad började projektgruppen med att bryta ned målet, som handlade om att analysera segregationen i kommunen och synliggöra behoven. De slog fast vilken kunskap de behövde ta fram för att på sikt bidra till en positiv förändring. Ett viktigt ställningstagande var att hålla arbetet på en strategisk nivå. Projektledaren beskriver att det har handlat om att tydliggöra sammanhanget och hålla fast vid det, i betydelsen att behålla uppmärksamheten och idéerna på

strategisk nivå. Detta för att kunna identifiera hur kommunen arbetar och förändra det.

Förankring och resurser

För att få största möjliga effekt av arbetet måste en rad olika förutsättningar vara uppfyllda. Mycket handlar om förankring och om olika typer av resurser. Konsultföretaget Urban Utveckling som har bistått många kommuner i deras analysarbete pekar ut just förankring och resurser som särskilt viktigt.

Vissa kommuner har lyckats bra med förankringen och snabbt fått med många olika aktörer i arbetet. Med hjälp av en bred förankring i olika förvaltningar redan från början skapas ett större engagemang i frågan. Då många aktörer följer och deltar i arbetet förbättras förutsättningarna för att slutprodukten blir genomarbetad utifrån olika perspektiv och används av alla parter. Det handlar också om att tidigt i processen förbereda ett bra mottagande av det kunskapsunderlag som en segregationsanalys ofta utgör. Om förankringen är svag, eller saknas helt, riskerar arbetet att stranda i ett dokument där arbetet inte tas tillvara och får de effekter som det har potential till.

Flera av kommunerna har uttryckt att de haft en känsla för hur den socioekonomiska utvecklingen i kommunen ser ut. Men att de tidigare saknat resurser till att ta fram ett kunskapsunderlag att basera sina insatser på. För att göra en segregationsanalys krävs både arbetstid och flera olika kompetenser i form av exempelvis strateger och analytiker.

Medvetenhet om att arbete med segregationsanalyser kräver resurser är också nödvändigt. För många kommuner innebär arbetet ett behov av extern finansiering. Flera kommuner betonar vikten av projektmedel för att ha en chans att kunna avsätta den tid som krävs. Det är särskilt viktigt för små kommuner som ofta saknar de personella resurser som större kommuner har.

Att göra jobbet själv eller ta hjälp av andra

Som nämns ovan kräver arbetet med en segregationsanalys både kompetenser och resurser. Många kommuner har anlitat konsulter för att göra en eller flera delar av arbetet. I små kommuner är det vanligt att den efterfrågade kompetensen saknas. Då kan de behöva upphandla flera funktioner. Kommunerna framhåller att det både finns fördelar och nackdelar med att anlita en konsult. En utomstående kan bidra med nya perspektiv på hur kommunen

fungerar och se paralleller med andra kommuner. En fördel med att använda en konsult med erfarenhet av liknande uppdrag är att arbetet kan undgå att färgas av omedvetna förutfattade meningar eller en kultur som hindrar att politiskt känsliga frågor synliggörs. Det är inte ovanligt att en kommun är inställd på en viss utmaning och att konsulten kan peka på bredare utmaningar eller synliggöra andra målgrupper.

En risk när merparten av kommunens segregationsanalys utförs av någon utifrån är att det är denne som får störst kännedom om materialet. Känslan av att äga materialet kan bli mindre och förståelsen för detaljerna saknas. Den interna förankringen kan också försämrats eftersom en konsult saknar det naturliga kontaktnätet och inte har samma närhet till den beslutsfattande nivån. Hur avgörande dessa nackdelar kan bli hänger ihop med hur beställaren i kommunen tar sig an arbetet med förankring. Kvaliteten på samarbetet och den löpande kontakten mellan beställare och konsult har betydelse för att förankringen ska fungera.

Statistik som visar livsvillkor

Oavsett vilken aktör som genomför arbetet så krävs god kunskap om databehandling. En segregationsanalys redovisar vanligen statistik för olika socioekonomiska indikatorer som går att bryta ner på lägre geografiska nivåer. Analysen illustrerar ofta hur uppväxt- och livsvillkoren skiljer sig åt inom kommunen.

Vid en genomgång av underlagen från alla kommuner som har gjort segregationsanalyser med hjälp av statistikverktyget Segregationsbarometern under 2021 och 2022 visar resultaten att det inte finns ett specifikt mått eller en enskild indikator som är mer framträdande än andra. Val av mått och tillvägagångssätt beror helt på kommunens fokusområde.

Att analysera statistiken

Det första mötet med Segregationsbarometern kan vara omtumlande och tankeväckande, och det kan behövas tid att smälta och förstå vad man ser. Flera kommuner har tagit sig an analysarbetet med hjälp av Segregationsbarometern genom att först skapa sig en övergripande bild av läget i kommunen. De har börjat med att se på de grundläggande måtten *områdestyper* och *ojämlikhetsindex*. En konsult på Urban Utveckling framhåller att dessa mått är bra verktyg för att enkelt beskriva segregation på ett lättbegripligt sätt för någon som inte har så stor kunskap i frågan eller så stor förståelse för variablerna. När

man har fått ökad förståelse och kunskap kan man gå vidare genom att se på de indikatorer med tillhörande bakgrundsvariabler som finns i *statistiklabbet*. I det skedet uppfattas särskilt kartfunktionen som användbar i visualiseringen av skillnader inom en kommun.

Det är ett omfattande arbete att göra en segregationsanalys, och en konsult beskriver att det tar tid att bryta ned alla siffror och få materialet överskådligt. Ett sätt att hantera de stora datamängderna är att välja ut några få indikatorer som är särskilt viktiga för kommunen ifråga, och fokusera på dem. När dataunderlaget har fastställts är utmaningen att få en bild av vad det man ser betyder, och vad som ligger bakom de förändringar som skett.

Konsulten som gjorde Storfors segregationsanalys beskriver att deras metod för att analysera all data var att bryta ned den och successivt presentera den för olika grupper i kommunen. Då kunde materialet analyseras tillsammans med experterna för att sedan integreras i rapporten som författades.

Arbetsgruppen är med på ledningsgrupper där samtliga verksamhetschefer sitter. Det var väldigt viktigt från början, alltså att de skulle vara med i processen hela tiden. Vår konsult har presenterat de tidiga tabellerna och löpande processen framåt till där vi är idag... för att få inspel från ledningsgruppen om det är några speciella områden som konsulten ska prioritera. Sen har konsulten träffat flera verksamheter också, de som är experter inom sitt område, för att se vad säger statistiken? Vad säger siffrorna, vad är det vi ser?

Verksamhetsutvecklare i Storfors om processen

Projektledaren i Karlstad beskriver att de valde att lyfta fram de tydligaste resultaten. Deras strategi har varit att söka efter eventuella samband mellan olika datapunkter, utgå från det som blir synligt och kommentera det. Även han beskriver vikten av att ha med områdeskunskap för att kunna göra en korrekt

tolkning av siffrorna. Som exempel nämner han ett område där statistiken visade en plötslig negativ utveckling i disponibel inkomst. Efter lite efterforskning kunde saken förklaras med att det nyligen hade byggts ett studenthus vid gränsen till området.

Kompletterande statistiskt material

Utöver de uppgifter som Segregationsbarometern tillhandahåller har flera kommuner använt kompletterande underlag. Ett exempel på det finns i Storfors, som hade ett särskilt fokus på förebyggande arbete mot barnfetma och använde statistik över ungdomars föreningsidrottande från RF-SISU.

Även Karlstads kommun har hämtat in kompletterande underlag. Det har bland annat rört demografisk information, såsom befolkningstillväxt och åldersfördelning, från Sveriges kommuner och regioners (SKR) databas *Kolada* och Statistiska Centralbyrån (SCB) samt data om hälsostatistik från Region Värmland.

Kvalitativa data

Utöver den statistiska analysen väljer vissa kommuner att även göra en kvalitativ datainsamling i form av intervjuer, workshops, enkäter eller medborgardialog. I några kommuner har man arbetat parallellt med statistikbearbetning och intervjuer och workshops. I andra kommuner har statistikbearbetningen och analysen av den upptagit all tid.

Det kvalitativa underlaget används ofta för att söka förklaringar till utfall i det statistiska underlaget. Vingåkers kommun beskriver att de intervjuer som de har genomfört har skapat möjlighet att reflektera över hur olika uppfattningar man kan ha i en fråga trots att man arbetar nära varandra. Det som en person tycker fungerar bra kan en annan ha synpunkter på. Det har varit ett nyttigt perspektiv att ha med sig i analysen, för att kunna skapa en förståelse för förutsättningarna i kommunens arbete.

Karlstads kommun har månat om att vara lyhörda gentemot kommunens medarbetare och medborgare, och att integrera båda perspektiven i segregationsanalysen. De har använt en metod som kallas *tjänstedesign* för att ta del av vilka behov och lösningar som dessa målgrupper ser på ett systematiskt sätt. De genomförde gruppintervjuer med över 70 personer. Utifrån intervjuerna identifierades sedan 17 områden som kommunen jobbade vidare

med i workshopform. Det ledde till konkreta förslag till vidarearbetet med segregationsfrågor.

I Storfors har kommunen enbart arbetat med ett kvantitativt underlag. Men olika delar av materialet har presenterats löpande, och diskuterats med de förvaltningsar, nämnder och kommunala verksamheter som varit berörda. Det kvantitativa materialet har således öppnat en utforskande process som kan komma att kompletteras med kvalitativ datainsamling i framtiden.

Avslutande reflektion

Det är slående att olika kommunala segregationsanalyser kan baseras på olika metoder, bygga på olika mått och användas på olika sätt. Vad som undersöks och vilken samhällsnytta som analysen ger är inga självklarheter. Analysarbetet kan leda till insikter om att olika delar i kommunen saknar kunskap om vilka förvaltningar som gör vad och att det saknas samsyn kring vad som utgör en träffsäker insats. Analysen kan också leda till att kommunen inser att det saknas en plattform för strategiska samtal där olika professioner kan mötas. Insikterna ser olika ut. Däremot är de flesta överens om att den nytta som kommunen får ut av arbetet är beroende av hur arbetet har förankrats i startskedet.

Det finns en styrka i att kunna anpassa arbetet till de enskilda kommunernas behov och utmaningar. Segregationsanalysen kan användas för att bekräfta att den bild som kommunen har haft stämmer och att de insatser som man har är relevanta. Men den kan också leda till att man vågar prioritera om och lägga ned befintlig verksamhet.

Oavsett vilka resultat som framträder i kommunernas segregationsanalyser är det tydligt att fakta och kunskap vidgar perspektiven och kan föra arbetet framåt. Det skapar en god grund för att anpassa det fortsatta arbetet till behoven och prioriteringarna i varje enskild kommun. Det går att minska och motverka segregation och skapa långsiktig och hållbar förändring med samordning och uthållighet – framför allt när strategier och insatser är kunskapsbaserade.

DELEGATIONEN **MOT SEGREGATION**

DELEGATIONEN MOT SEGREGATION

141 52 HUDDINGE

TELEFON VX 010-140 77 00

INFO@DELMOS.SE

BESÖKSADRESS:

ALFRED NOBELS ALLÉ 7, FLEMINGSBERG